

TEKST ERIC NEDERKOORN

WEG MET DE NIEUWE VERPAUPERING

Eerst de werkelijkheid, toen het boek, straks de voorstelling. Het Gevangenis­museum in Veenhuizen biedt van half juni tot eind juli plek aan Het Pauperparadijs, een spectaculaire draai aan de eigengereide en utopische strijd van Johannes van den Bosch tegen de armoe. „De tijd is rijp voor een nieuwe Maatschappij voor Weldadigheid”, vindt regisseur Tom de Ket.

Het décor van Het Pauperparadijs met daarin het portret van Johannes van den Bosch.

Pauperprijzen

Wolter Lommerde is producent van Het Pauperparadijs. „We willen de bezoekers straks het gevoel van de locatie, de omgeving meegeven. Er komen tochten langs brouwerij Maalst, kaasmakerij Kaaslust en koffiebranderij Koffie-lust, we wijzen de mensen op restaurant Bitter & Zoet en de andere plekken waar je goed kunt eten. We hopen dat in het Gevangenis­museum een paupermaaltijd voor 10 à 15 euro te laten bereiden. En we verbinden ons aan het Drents Museum, de ondernemersvereniging en aan het Drents Archief. Dat biedt mensen de kans na te gaan of ze wellicht zelf ook van het Pauperparadijs afstammen.”

Bij de entree denk je niet direct aan pauperprijzen: 55, 40 en 30 euro voor respectievelijk rang 1, 2 of 3 (try-out 40/30/20 euro). Lommerde: „Je kunt dit niet met zomaar een andere buitenvoorstelling vergelijken. Het is een ambitieus en geweldig spektakel, van en met topmensen, in een fantastische vormgeving. We hebben gekken naar grote producties als Soldaat van Oranje en Anne en zijn daar 20 procent onder gaan zitten. We hebben wel subsidie, toch moeten we dit project vooral zelf financieren. En het moet echt iets worden, waarvan mensen later zeggen: wij zijn erbij geweest.”

Alexander Pechtold, Philip Freriks, Willeke Alberti en dus haar zoon Johnny de Mol, Ruud Lubbers, Bernard Wientjes – ze delen een geschiedenis. Dat doen ze met nog een miljoen anderen. „Een voorzichtig schatting”, zegt theatermaker Tom de Ket. Hun voorouders trof hetzelfde lot.

Allen zijn nazaten van de paupers uit het hele land die in het begin van de negentiende eeuw naar gestichten in Frederiksoord en vooral Veenhuizen werden gedreven. De Maatschappij van Weldadigheid, bedacht door de even idealistische als eigenzinnige militair Johannes van den Bosch, wilde armen en wezen daar een nieuwe toekomst bieden. Ze moesten er op eigen benen leren staan.

Hoe dat mislukte, beschreef Suzanna Jansen acht jaar geleden in Het Pauperparadijs. Het boek, dat een groot publiek bereikte, vloede voort uit de zoektocht be-

naar haar eigen familiegeschiedenis, met inderdaad Veenhuizen als tussenstein. Uiteindelijk leidt haar verhaal straks tot een locatie-theaterproductie die in Noord-Nederland qua ambitie zijn weerga niet kent. Het Pauperparadijs wordt deze zomer een keer of 35 gespeeld op de binnenplaats van het Gevangenis­museum in Veenhuizen. Daar verrijst een indrukwekkend decor dat constant in beweging is. Het ensemble van in totaal veertig spelers wordt aangevoerd door acteurs van naam, met twintig songs speciaal voor gecomposeerd door Lavalu. Zij laat zich bijstaan door de indieband Beans & Fatback. Geen musical-muziektheater.

DRENTHE
Geboren Assenaar Tom de Ket kun je lastig van luiheid betichten. Hij zit nog volop in zijn succesreeks De Verleiders, waarvoor in oktober de zorgsector op de snijtafel be-

landt. Op de werktafel van zijn huis in Durgerdam, welgelegen aan het Ilmeer, liggen boeken over de FIFA, want er komt een komedie aan over de corrupte baas Sepp Blatter. Eerder maakte De Ket in Groningen de geprezen universiteitsproductie Voor Eeuwig. En natuurlijk De Drentse Bluesopera, die duizenden bezoekers naar Gieterveen lokte en waarvoor uiteindelijk zelfs Carré volloep. Dat succes mocht niet eenmalig blijven, vonden ze op het Provinciehuis in Assen. „Ik dacht meteen aan Het Pauperparadijs.”

Suzanna Jansen reageerde enthousiast. „Ze heeft een theateropleiding gedaan en is nu ook mijn dramaturg. Fijn, want ze voedt mij met de wonderlijkste details.” Haar naam staat mede onder het script van (nu nog) 122 A4'tjes, dat straks spektakel moet maken. Het Pauperparadijs laat zich, zonder topgeprek te hoeven vervallen, mooi naar de problematiek van nu

vertalen. De Ket: „Er zijn drie verhaallijnen. Die van Teunis en Cato staat voor het lot van de paupers. Ik noem het wel de Hollandse Les Misérables. Dan heb je dat van Johannes van den Bosch en zijn strubbelingen om zijn idealen te verwezenlijken, vooral met de senaat. En dan is er de verteller die het verhaal spiegelt met onze tijd.”

MOTTO
Het leidt tot de vraag of wij het nu allemaal zoveel beter doen. „De schuldvraag ligt bij de mensen zelf. Nooit aan de omstandigheden, nooit aan pech, nee, je kunt er altijd zelf wat aan doen. Want iedereen is geboren met gelijke kansen. Toch? Dat is een leugen. Dat is ook het motto van het stuk. Het rapporten wijzen uit dat de tweedeling alleen maar groter wordt. Voor mij een drijfworm om deze voorstelling te maken. En hij wilde onderwijst voor ieder-

interessantste verborgen geschiedenissen van ons land, vindt De Ket. „Het heeft de canon niet eengehaald. Terwijl de Maatschappij van Weldadigheid wordt beschouwd als voorloper van de verzorgingsstaat. Van den Bosch' denkbeelden waren revolutionair, toch wordt er heel verschillend gedacht over die man. Ook voor mij was dat een zoektocht. Enerzijds was hij een visionair en idealist, vol goede bedoelingen. Maar ook een opportunist, een megalomane gek van wie iedereen de rupe is geworden. Hij koesterde pre-Marxistische ideeën. Van den Bosch stelde dat de grootste ellende in de wereld kwam van een scheve welvaartsverdeling. Dat was totaal niet in de mode! Hij zei dat we de plicht hadden de armoede te helpen. Revolutionair! Armoede heette indertijd 'oor God gegeven'. Het was hoogmoedig om daaraan iets te willen veranderen. En hij wilde onderwijst voor ieder-

Theatermaker Tom de Ket.

„een. Belachelijk!”

Dat het uitdraaide op een nachtmerrie, lag deels aan de politiek, deels aan zijn karakter en zijn utopische denkbeelden. „Hij had een hekel aan kritiek. Haalde hij zijn doelen niet gewoon, dan maar met kunst- en vliegwerk. Hij kreeg per pauper betaald. Aanvankelijk rekruteerde hij alleen armen die geschikt waren om te werken. Toen geldtekort dreigde, liet hij dat criterium van geschiktheid vallen. Dat ging natuurlijk fout.”

De Ket noemt de Maatschappij 'de grootste crowdfunding-actie avant la lettre'. „De notabelen stonden op de banken. Ze wilden

Teunis was geen wees. „Ik had hem nodig om dat wezenverhaal te vertellen. Het standverschil was er wel, plus het dramatische gegeven dat ze elkaar vonden. En de schande van Cato's zwangerschap. Ze bracht haar gezin in gevaar – vader was bewaker. Ze moesten trouwen, maar hij was katholiek, zij protestant: een enorme kloof al met al. Klassiek drama, het hart van dit stuk.”

BINNENPLAATS

„De voorstelling wordt op de binnenplaats van het Gevangenis­museum gespeeld. Ideaal! Je kijkt er recht de geschiedenis in. We maken er in onze vormgeving ook gebruik van. We gaan daar het Derde Gesticht deels nabouwen met dwarsdoorsneden van de huizen.”

Het museum kan er met zijn tentoonstelling mooi op inspelen. De Ket: „Bijzonder is onze samenwerking met de gevangenis. Het verhaal gaat over wanneer je erbij hoort, wanneer niet. Onze zogeheten participatiemaatschappij is alleen voor mensen met succes. Voor wie zich niet kan redden is geen plek. Gevangenis­nissen worden niet langer gevuld door de 'bad', klassieke boeven, maar door de 'saa'. Wij gaan de gedetineerden betrekken bij de voorstelling. Ze maken een deel van het decor. Kistjes. Muziekinstrumenten. Ze krijgen ook een muziekworkshop.”

Een soort nieuwe maatschappij van weldadigheid. „Daar ben ik mee bezig ja. We laten constant zien hoe we het decor veranderen, hoe de acteurs zich omkleeden, daadwerkelijk tonen hoe de voorstelling wordt gemaakt, als metafoor voor het leven. De maatschappij is immers goedgeeds wel degelijk maakbaar! Je kunt niet alles overlaten aan de markt. Dat is nu toch wel duidelijk? Johannes van den Bosch zei letterlijk: 'Medemenselijkheid kost wat, daarin moet je niet zuinig zijn.'”

„De maatschappij van nu wordt juist steeds hardvochtiger. Daarom werk ik, met anderen, aan een Nieuwe Maatschappij van Weldadigheid, die lokale initiatieven ondersteunt. Van de politiek hoeven we niet veel te verwachten. Kijk naar de Voedselbank, die is van onderaf ontstaan. Media richten zich vooral op wat mis gaat, maar je ziet nu allerlei lokale zorginitiatieven. Dat vind ik geweldig. Die wil ik bundelen. En zichtbaar maken. Nieuwe vormen van financiering, mensen die zich bezig houden met vluchtelingen. Onze Nieuwe Maatschappij moet het coördineren, ondersteunen, dat is het idee. Mensen willen zich best verbinden! Uiteindelijk zal de overheid er aan te pas moeten komen om dit te borgen.”

Het is de afgelopen lading bij een voorstelling, die vooral niet zwaar wil zijn. „Ik ben van de lichte toets. Mensen mogen er gerust een brok in hun keel aan overhouden, zoals bij de Bluesopera. Er valt wat te denken, maar er moet ook veel te lachen zijn. Dat is mijn stiel.”

De acteursploeg

Dragan Bakema (Appelscha, 1980) - binnenkort ook in Borgen van het NNT - speelt Johannes van den Bosch in Het Pauperparadijs. Paul R. Kooij (Ja Zuster Nee Zuster, de Prooi, Anne) is de verteller. Margreet Boersbroek is Cato, Steyn de Leeuwe wordt Teunis. Manon Nieuwweboer speelde ook in Voor Eeuwig. Tom de Ket: „Zij heeft de lach aan haar kont hangen.”

De Ket koos voor het ensemble van acteurs en dansers jong talent uit het Noorden. „We wilden ons per se richten op noordelijke inbreng.”

Lezersvoordeel bij Het Pauperparadijs

Het Pauperparadijs is van woensdag 15 juni t/m zondag 31 juli ongeveer 35 keer te zien op de binnenplaats van het Gevangenis­museum in Veenhuizen. De tribune biedt plaats aan duizend bezoekers. Aanvang 19.30 uur en 14.00 uur (matinee). Entree 55 euro (eerste rang), 40 euro (tweede rang) en 30 euro (derde rang). Try-outs/voorpremière respectievelijk 40, 30 en 20 euro.

Lezers van Dagblad van het Noorden en Leeuwarder Courant zijn met aanzienlijke korting welkom op de voorpremière van donderdag 16 juni. Twee eerdere kaartengangen voor 40 euro, twee eerdergangers voor 30 euro, en twee eerdergangers voor 20 euro. Zie de advertentie elders in deze krant en www.dvhn.nl/tickets en www.lc.nl/tickets.